

**Námety na uplatnenie mimoriadnych opatrení na zmiernenie dopadov kritického vývoja
na trhoch s elektrinou a zemným plynom, so zameraním na segment neregulovaných odberateľov**

Účel dokumentu:

Tento dokument má za cieľ:

- a) identifikovať kľúčové problémy súčasného vývoja na neregulovanom trhu s elektrinou a zemným plynom
- b) identifikovať možné regulačné a legislatívne opatrenia na zmiernenie negatívnych dopadov na neregulovaných odberateľov a účastníkov trhu,
- c) otvoriť širšiu verejnú diskusiu o ďalších súvisiacich aspektoch a iných možných návrhoch opatrení, než ako sú uvedené v tomto dokumente.

Dokument nemá za cieľ riešiť globálne témy, ktoré v súčasnom období môžu byť porovnateľne alebo aj viac kritické, ako napr. hrozba výpadkov dodávok zemného plynu vzhľadom na vojenský konflikt na Ukrajine, pričom možnosti ich riešenia sú mimo dosahu kompetencií úradu. Cieľom dokumentu je zamerať sa výlučne na aspekty a opatrenia, ktoré možno efektívne realizovať na národnej úrovni, s presahmi do regulačného rámca ÚRSO.

Úrad predkladá tento dokument na verejnú odbornú diskusiu s cieľom získať spätnú väzbu k identifikovaným problémom a navrhovaným riešeniam, prípadne získať podnety na ďalšie možnosti riešení súčasnej situácie na neregulovanom trhu s elektrinou a plynom. Pri formulovaní riešení na dané problémy úrad vychádzal z komunikovaných usmernení a odporúčaní Európskej komisie na zabezpečenie cenovo dostupných, udržateľných a bezpečných energií pre odberateľov v EÚ, a to najmä https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:71767319-9f0a-11ec-83e1-01aa75ed71a1.0012.02/DOC_1&format=PDF

Po vyhodnotení obdržaných pripomienok a finalizácii navrhovaných riešení úrad preskúma a zvolí vhodnú formu ich implementácie v regulačnom rámci, napr. zmenou príslušných rozhodnutí, novelizáciou vyhlášok alebo prevádzkových poriadkov, prípadne vykonaním mimoriadnej regulácie podľa § 16 zákona č. 250/2012 Z.z. o regulácii v sieťových odvetviach v znení neskorších predpisov.

V prípade potreby úprav primárnej legislatívy alebo využitia iných foriem implementácie, ako napr. opatrenie vo všeobecno-hospodárskom záujme (VHZ), úrad osloví príslušný rezort a poskytne primeranú súčinnosť pri riešení takýchto otázok.

Aktuálna situácia na trhu s elektrinou a zemným plynom:

Úrad pozorne sleduje a vyhodnocuje súčasný vývoj na trhoch s elektrinou a plynom a možné dopady na odberateľov a účastníkov trhu. Vzhľadom na extrémne nárasty trhových cien energií, ako aj extrémne úrovne volatility trhových cien sa viacerí dodávateľia elektriny a plynu dostávajú do problematickej situácie pri plnení zmluvných záväzkov voči svojim odberateľom. Stručný popis kľúčových negatívnych javov na neregulovanom trhu s energiami je nasledovný:

- Na trhu sa začínajú objavovať situácie, kedy dochádza k zhoršovaniu disciplíny pri plnení zmluvných záväzkov zo strany dodávateľov elektriny/plynu voči neregulovaným odberateľom. Ide najmä o selektívne vypovedávanie zmlúv, ktoré boli uzavreté na dobu určitú a kedy nenastal v zmysle zmluvných dojednaní kvalifikačný dôvod na odstúpenie od zmluvy. V praxi to pre dotknutého koncového odberateľa znamená:
 - vznik škody v dôsledku straty možnosti odoberať elektrinu alebo plyn za zmluvne dohodnuté výhodnejšie ceny, než je súčasná vysoká cenová úroveň na trhu,
 - riziko prerušenia dodávok elektriny alebo plynu v dôsledku neplnenia si zmluvných povinností zo strany dodávateľa,
 - riziko nemožnosti reálne uzatvoriť novú zmluvu o dodávke s iným dodávateľom, nakoľko jedným z dôsledkov súčasnej situácie je aj to, že dodávateľia nepredkladajú potenciálnym novým odberateľom návrhy na dodávky energií za fixnú cenu počas dlhšieho obdobia.

Okrem toho prichádzajú z trhu informácie, že niektorí dodávateľia podmieňujú zotrvanie v zmluvnom vzťahu s odberateľom akceptáciou vyšších než zmluvne dohodnutých cien, príp. niektorí dodávateľia si akceptáciu vyšších než zmluvne dohodnutých cien vynucujú jednostrannou zmenou obchodných podmienok. Odberatelia sú tak vystavení svojvoľnému zvýšeniu zmluvnej ceny energií, prípadne jednostrannému vypovedaniu zmluvného vzťahu, a sú nútení v časovom strese urýchlene robiť opatrenia na zabezpečenie dodávok energií a odvracať hrozbu prerušenia dodávok s priamym vplyvom na ich prevádzkové aktivity (výrobnú činnosť, poskytovanie služieb a pod.) a náklady spojené s prevádzkovou činnosťou. Mnohí dotknutí odberatelia skončia pri zmluvách s krátkodobými cenami elektriny alebo zemného plynu na základe vysokých spotových cien a tak sú vystavení súčasným extrémne vysokým cenám a ich extrémnej nepredvídateľnosti.

Pri týchto situáciách, kde odberateľ nespadá do regulovaného segmentu (domácnosti, malé podniky), zákonné kompetencie úradu neumožňujú úradu priamo zasahovať alebo vstupovať do obchodných vzťahov medzi dodávateľom a odberateľom a s tým spojených cenových náležitostí. Na neregulovanom trhu s elektrinou a plynom úrad primárne monitoruje dodržiavanie legislatívne stanovených pravidiel trhu a môže zasiahnuť, ak prichádza k ich porušovaniu. Otázky sporov ohľadne neregulovaných cien dodávok energií nie sú podľa platnej legislatívy v kompetencii úradu. Odberateľom zostáva možnosť obrátiť sa na SOI alebo to riešiť súdnym konaním.

- Veľkoobchodný trh je málo likvidný, resp. takmer nelikvidný. Problém zväčšuje aj skutočnosť, že veľkí výrobcovia buď kvôli už vypredaným výrobným kapacitám alebo kvôli pravidlám risk-manážmentu neuzatvárajú forwardové zmluvy na štandarde EFET. Nakupovať komoditu možno efektívne len na krátkodobom trhu (spotové ceny), čo znamená znášať riziká vyplývajúce najmä z vysokej cenovej volatility. Náklad na komoditu sa preto pre dodávateľov stáva nepredikovateľným, čo sa vo vzťahu k novým odberateľom prejavuje buď nemožnosťou uzavrieť zmluvu o dodávke s fixnou cenou, príp. možnosť uzavrieť zmluvu s fixnou cenou len za predpokladu, že jej súčasťou je extrémne vysoké ocenenie rizika dodávateľa. Odberatelia sú tak postavení do situácie, že nemajú možnosť nakúpiť energie za dlhodobé ceny. V prípade verejných inštitúcií, ktoré nakupujú energie formou verejného obstarávania, čelia nedostatku, prípadne úplnej absencii ponúk dodávateľov na dodávku energií. Výsledkom je, že odberatelia sú nútení nakupovať za krátkodobé ceny, ktoré sú extrémne vysoké a nepredvídateľné.
- Vysoká cenová úroveň na veľkoobchodnom trhu zvyšuje nároky na potrebnú finančnú likviditu účastníkov trhu. Dodávatelia sú vystavení:
 - požiadavke na výrazne vyššie finančné zabezpečenie veľkoobchodných transakcií (potrebný finančný kolaterál môže byť až vo výške cca 2,5-násobku jednotkovej ceny komodity v prípade, ak chce dodávateľ obchodovať forwardové produkty na burze)
 - v dôsledku vyššej ceny odchýlky požiadavke na vyššie finančné zabezpečenie voči organizátorovi krátkodobého trhu s elektrinou na Slovensku (v podmienkach SR vykonáva činnosť organizácie trhu spoločnosť OKTE, a.s.)
- Okrem toho, dodávatelia znášajú takmer celú časť kreditného rizika v celom energetickom reťazci a tak sú vystavení rizikám zhoršenia platobnej disciplíny koncových odberateľov energií. V prípade krachu dodávateľa z dôvodu platobnej neschopnosti voči relevantným účastníkom trhu (OKTE, prevádzkovatelia sústav a sietí) sa to prenesie na jeho regulovaných aj neregulovaných odberateľov, ktorí prechádzajú do režimu dodávky poslednej inštalácie, kde čelia cenám DPI vychádzajúcich zo súčasných extrémne vysokých trhových cien elektriny alebo plynu. Taktiež hrozí riziko utlmovania alebo ukončenia činnosti viacerých dodávateľov v regulovaných segmentoch odberateľov. Niektorí dodávatelia už v tomto čase neuzatvárajú zmluvy o dodávke s novými odberateľmi, rovnako je z pohľadu odberateľa skoro nemožné vykonať zmenu dodávateľa.

Vyššie opísané aktuálne trendy na trhu s energiami pri ich dlhšom pretrvavaní môžu mať negatívny vplyv aj na rozpočet štátu (napr. zníženie dividend a daní), ako aj na zabrzdenie, resp. spomalenie ekonomického rastu, pokles produktivity vo výrobných odvetviach a v neposlednom rade na urbanistický rozvoj a uspokojovanie potrieb odberateľov v rozsahu pripájania a „práva na prístup k energiám“ v lokalitách s novou výstavbou.

Kľúčové problémy a identifikácia možných riešení:

Identifikácia a popis problému	Popis opatrenia	Prínos opatrenia	Riziká opatrenia
(1) Alokácia veľkého objemu tzv. „mŕtvych“ peňazí formou poskytnutia záruk a platenie záloh zo strany dodávateľov v prospech ostatných účastníkov trhu. Aktuálne je na trhu s elektrinou a plynom takouto formou viazaný celkový objem peňazí rádovo v stovkách miliónov eur.	A) Určenie dočasných pravidiel pre výpočet nižšieho finančného zabezpečenia dodávateľov voči PDS a OKTE (SPP-D na trhu s plynom), ktoré nahradia pravidlá ustanovené vo vyhláške úradu č. 24/2013 Z.z., ktorou sa ustanovujú pravidlá pre fungovanie vnútorného trhu s elektrinou a pravidlá pre fungovanie vnútorného trhu s plynom v znení neskorších predpisov, resp. následne v prevádzkových poriadkoch PDS a OKTE. B) Zvážiť vytvorenie systému doplnkových štátnych záruk, ktoré by rozširovali bankové zabezpečenie poskytnuté súkromnými bankovými inštitúciami.	Zníženie miery finančného zabezpečenia dodávateľov voči ostatným účastníkom trhu (PDS, OKTE, SPP-D). Uvoľnené finančné prostriedky by posilnili finančnú likviditu dodávateľov a umožnili im využiť uvoľnené finančné zdroje napr. pri obchodovaní s komoditami. (príp. bilaterálnych nákupov ďalšieho objemu forwardových produktov na báze zmlúv EFET).	Nie je dostatočným riešením celkového problému na trhu. Nižšia úroveň finančných záruk dodávateľov voči distribútorom a OKTE môže priniesť vyššie riziko nedobytných pohľadávok u týchto spoločností v prípade krachu dodávateľa, prípadne rýchlejšie zahájenie procesu ukončenia činnosti dodávateľa, ak si prestane plniť svoje záväzky.
(2) Nedostatočná likvidita na veľkoobchodnom trhu s elektrinou, nemožnosť realizovať nákup komodity na forwardovom trhu.	A) Uloženie povinnosti všetkým výrobcam elektriny predávať elektrinu na báze určeného forwardového produktu (napr. mesačný, kvartálny alebo ročný forward) cez zmluvy typu EFET, vrátane určenia pravidiel pre finančné zabezpečovanie takýchto obchodných operácií.	Opatrenie by sa vzťahovalo len na voľnú výrobnú kapacitu, ktorú výrobcovia ešte nemajú alokovanú voči už zrealizovaných obchodným transakciám. Zabezpečí sa predaj elektriny za fixnú cenu, s fyzickou dodávkou v budúcich obdobiach (a tým pádom by mohli dodávateľia ponúkať odberateľom tomu úmerné ponuky s fixnou cenou dodávky). Opatrenie je v súlade s oznámením Komisie REPowerEU.	Zvýši likviditu na trhu, ale na druhej strane nemusí viesť k podstatnému zníženiu cenovej úrovne pre odberateľov elektriny.
	B) Uloženie povinnosti prevádzkovateľom sústav pripájať zrýchlene všetky nové zariadenia na výrobu elektriny. Upraviť podmienky tak, aby sa elektrina z takýchto zariadení mohla flexibilnejšie dostať na veľkoobchodný trh a aby mohli dodávateľia a vlastníci takýchto zdrojov	Inkrementálne posilňovanie strany výroby elektriny, v kombinácii s podporou obchodovania s elektrinou podpora likvidity na veľkoobchodnom trhu. Pozitívna	Limitom opatrenia je rozsah prírastku inštalovaného výkonu: Umožnenie komerčného obchodovania elektriny z už existujúcich lokálnych a malých zdrojov je skôr symbolickým

	flexibilnejšie obchodovať buď s celou produkciou zdroja alebo s rozdielom produkcie a vlastnej spotreby.	diskriminácia pripájania všetkých typov zdrojov na výrobu elektriny do sústav bez ohľadu na inštalovaný výkon a vyššia miera flexibility pri komerčnom obchodovaní s elektrinou z takýchto zdrojov (vrátane vytvorenia možnosti vykupovať elektrinu z tzv. malých zdrojov do 10 kW). Podpora decentralizácie energetiky, zvyšovanie energetickej samostatnosti a bezpečnosti. Súčasťou opatrenia by bola aj úprava pravidiel pre určovanie a fakturáciu MRK a RK zo strany distribučných spoločností.	príspevkom k riešeniu aktuálneho problému. Efektívnosť opatrenia závisí od investičnej vôle a kapacity menších subjektov stavať a pripájať menšie inštalácie. Výraznejší efekt opatrenia sa prejaví pravdepodobne nie okamžite, ale až s odstupom istého času (strednodobý horizont).
(3) Nesúlads východísk a ekonomických parametrov, na základe ktorých boli uzavreté staršie zmluvy o dodávke energií za fixné ceny medzi dodávateľmi a cenovo neregulovanými odberateľmi, s aktuálnymi podmienkami a východiskami na veľkoobchodnom trhu (z toho vyplývajúca nemožnosť dodávateľa realizovať dodávku za zmluvne dohodnutú cenu s ohľadom na situáciu na veľkoobchodnom trhu)	A) Úprava cenotvorby v už uzavretých zmluvách o dodávke energií - tzn. opatrenie pri možnej aplikácii mimoriadnej regulácie, ktoré umožňuje dodávateľom čiastočne otvoriť zmluvne dohodnutú cenu a v rámci presne stanovených pravidiel túto zmluvnú cenu upraviť. Ide o opatrenie týkajúce sa zmluvných cien medzi dodávateľmi energií a cenovo neregulovanými koncovými odberateľmi. Zatiaľ jediným konkrétnym návrhom zo strany trhu je návrh ZDE zaviesť mimoriadnu reguláciu, ktorá by umožnila dodávateľom jednostranne indexovať max. 10 % objemu dodávky voči spotovej cene (90 % dodávky za zmluvnú cenu).	Právo dodávateľa na výnimočnú úpravu už dohodnutých cien s odberateľom, pri zachovaní istého stanoveného maximálneho limitu navýšenia koncovej ceny, by malo byť podmienené dodržaním určitých doplnených zmluvných záväzkov: (1) dohoda dodávateľa s dotknutým odberateľom na novej zmluvnej cene (2) dodávateľ uzavrie zmluvu o budúcej zmluve pre prípad DPI tak, aby už nakúpená elektrina prechádzala spolu s dotknutým odberateľom k DPI dodávateľovi a odberateľ tak nebol vystavený cenovému skoku v dôsledku prípadného DPI (takýto mechanizmus je medzi časom už	Opatrenie má negatívny vplyv na odberateľov elektriny, ktorým sa podarilo uzavrieť v minulosti pre nich prijateľné ceny za dodávku elektriny na fixnej báze pre dlhšie obdobie. Na druhej strane však môže byť pre nich upravená cena predpokladom, že predídu oveľa horšiemu scenáru z hľadiska nákladov na nákup energií, ktorým by bola dodávka poslednej inštancie a nový kontrakt o dodávke, cenovo indexovaný výlučne voči spotovým cenám, v prípade krachu ich pôvodného dodávateľa. Opatrenie nemusí byť udržateľným riešením v prípade pretrvávajúcej trhovej situácie pre zachovanie

		ustanovený aj v primárnej legislatívne, ale z hľadiska flexibilitnosti realizácie je vhodné, aby si podmienky vopred na zmluvnej báze dohodol príslušný dodávateľ a potenciálny DPI dodávateľ), (3) dodávateľ sa zaviazne selektívne nevypovedať zmluvu a záväzok bude kryť zábezpekou podľa predošlého bodu.	konkurencie na trhu ak by sa podmienky na veľkoobchodnom trhu aj v budúcich obdobiach naďalej zhoršovali. Podmienky (1) a (2) v stĺpci „Prínos opatrenia“ však majú eliminovať negatívne dôsledky v scenári, ak by opatrenie nebolo postačujúce a menší dodávateľia by ukončili podnikanie. Zároveň je tu otázka uplatniteľnosti tohto opatrenia v prípade odberateľov, ktorí si obstarali elektrinu formou verejného obstarávania, kde otázka úpravy zmluvy podlieha osobitným pravidlám verejného obstarávania.
	B) Vytvorenie inštitúcie agregátora pre zabezpečenie kritického nákupu elektriny alebo plynu pre odberateľov, ktorým bola jednostranne ukončená zmluva zo strany dodávateľa, prípadne sú vystavení jednostrannému a neúmernému nárastu ceny elektriny alebo plynu zo strany dodávateľa. Agregátor by nakupoval energie na trhu a predával za náklady, bez ziskovej marže. Zároveň by agregátor mohol, na základe zákonom stanovených podmienok, zabezpečovať agregovaný nákup energií pre tie verejné inštitúcie, ktoré by prejavili záujem. Vhodná zmena zákona o verejnom obstarávaní v oblasti uvoľnenia obstarávania energií pre vybrané štátne a verejné inštitúcie.	Centralizovaný agregovaný nákup energií by pomohol dotknutým odberateľom vyhnúť sa krátkodobým stresom pri jednostranných výpovediach dodávateľských zmlúv. Zároveň by odborne pomohol verejným inštitúciám, najmä tým menším, ktoré nemajú kapacitu na zorientovanie sa v súčasných trhoch s energiami, zabezpečiť dodávku energií za primerané ceny.	Potreba legislatívneho ustanovenia takejto inštitúcie, ako aj vzájomného zosúladenia s povinnosťami verejných inštitúcií nakupovať vo verejnom obstarávaní. V prípade poskytovania energií pre vybrané kategórie neregulovaných odberateľov za nižšie ako nákladové ceny, potreba financií (štátnych dotácií) na pokrytie prípadných strát a potreba dodržať pravidlá pre poskytovanie štátnej pomoci v zmysle pravidiel EÚ.

	C) Dočasné embargo na možnosť dodávateľa meniť už vydané obchodné podmienky pre neregulovaných odberateľov, resp. určenie pravidiel a mechanizmu zmeny už vydaných obchodných podmienok pri dodržaní definovaných pravidiel. Vydanie opatrenia, podľa ktorého sa vo vymedzenom čase (napr. do 31.12.2022) uplatňujú zo strany každého dodávateľa obchodné podmienky platné k rozhodujúcemu dátumu (napr. aj k termínu začiatku uplatňovania mimoriadnej regulácie).	Opatrenie zabráni možnosti zneužitia zmeny obchodných podmienok v neprospech odberateľa.	Zachovanie status quo resp. stanovenie kvalifikačných kritérií pre zmenu obchodných podmienok, môže byť prekážka pre flexibilné prijatie zmien, ktorými by dodávateľ mohol promptne reagovať na súčasnú situáciu aj v prospech koncového odberateľa. Riziko je možné minimalizovať podmienkou súhlasu dotknutého odberateľa so zmenou obchodných podmienok.
--	--	---	--